

بررسی اثرات زیست محیطی خانه‌های دوم بر توسعه گردشگری شهرستان لاهیجان

منوچهر مهدی‌پور

گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

تیمور آمار*

گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

عیسی پوررمضان

گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۰۶

چکیده

گردشگری و توسعه روزافزون آن و همچنین ایجاد خانه‌های دوم متأثر از حضور گردشگر در مناطق گردشگری با توجه به اثراتی که از خود در جامعه میزبان به جای می‌گذارد موضوعی حائز اهمیت است. خانه‌های دوم و گسترش آن‌ها بی‌شک مزایا و معایبی زیست محیطی را با خود به همراه دارد. لذا هدف از پژوهش حاضر بررسی اثرات زیست محیطی حاصل از پیدایش و گسترش خانه‌های دوم در منطقه گردشگری لاهیجان می‌باشد. اثرات زیست محیطی حاصل از ایجاد خانه‌های دوم برگرفته از اطلاعات حاصل از بخش مبانی نظری پژوهش جمع‌بندی و در قالب پرسشنامه‌ای محقق ساخته که اعتبار آن با فرمول آلفای ۰/۷۹ محاسبه شده تنظیم و در اختیار پرسش‌شوندگان قرار گرفت. جامعه آماری به کمک فرمول کوکران ۱۲۵ نفر از کارشناسان و متخصصان محاسبه شده است. برای تحلیل اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌ها از نرم‌افزار SPSS، برای آزمون فرضیه، از آماره‌های تی تست تک نمونه‌ای استفاده شد. جهت بررسی فرضیات از ضریب همبستگی و تحلیل واریانس استفاده شد. نتایج نشان داد همبستگی بین زیست‌پذیری و آسیب‌پذیری ۰/۵۳ که با سطح معناداری ۰/۰۰۰۱ معنادار می‌باشد. همبستگی بین بعد کالبدی-فضایی ۰/۴۲ که با سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد. همبستگی بین بعد فرهنگی-اجتماعی ۰/۲۷ که با سطح معناداری ۰/۰۲ معنادار می‌باشد. همبستگی بین زیست محیطی ۰/۲۹ که با سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار می‌باشد. همبستگی بین بعد اقتصادی ۰/۳۲ که با سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنادار می‌باشد. نتایج تحلیل واریانس نشان داد اثرات زیست‌پذیری بین روستاهای مختلف، متفاوت است.

کلیدواژه‌گان: خانه‌های دوم، گردشگری، اثرات زیست محیطی و شهرستان لاهیجان.

مقدمه

از جمله موضوعات مورد توجه در برنامه ریزی های توسعه گردشگری، توجه به گردشگری برای توسعه نواحی روستایی است. با توجه به افزایش علاقه گردشگران به بازدید از مکانهای روستایی و طبیعی، باید توجه به حفاظت و احترام به طبیعت، فرهنگ، سبک زندگی و معماری در آنها افزایش یابد (بیات و خزایی پور، ۱۳۹۵: ۶۵). گردشگری به عنوان ابزاری مفید برای رشد اقتصادی در نواحی روستایی نقش غیر قابل انکاری داشته و بعنوان یک نیروی موثر در تحولات این مناطق محسوب می شود. اما تداوم این فعالیت در طول زمان واجد پیام هایی است که دگرگونیهایی نظیر تعدد در سبک معماری و جانمایی کاربریها خارج از محدوده تعریف شده، تغییر در کاربریهای کشاورزی و به حاشیه رفتن فعالیتهای کلاسیک و ریشه دار در نواحی روستایی و همچنین عدم رعایت نظام کاربری اراضی از جمله آنهاست (آمار، ۱۳۹۲: ۱۷۱). از آنجا که گردشگری با محیط طبیعی و فعالیت های اقتصادی-اجتماعی رابطه متقابل دارد، می تواند آثار و پیامدهای مثبت و یا منفی در این زمینه ها داشته باشد. به همین دلیل شناخت آثار و پیامدهای گردشگری در مرحله اول و مدیریت این اثرات در مرحله دوم می تواند پیامدهای مثبت گردشگری برای نواحی روستایی را به حداکثر ممکن و پیامدهای منفی آن را به حداقل ممکن کاهش دهد (کریمی سلطانی، ۱۳۹۲: ۳).

مسکن عنصری مهم در جهت تأمین امنیت اجتماعی و اقتصادی با دو بعد معنوی و مادی در روستاها است. مسکن روستایی نیز از یکسو تحت تأثیر اقلیم و شرایط محیط طبیعی بوده و از سوی دیگر با الگوی معیشت خانواده ها ارتباط داشته و در پی یک ضرورت و در نتیجه فعالیت ذهنی و عملی روستایی انبه وجودآمده و به صورت یک سنت، فرهنگ

معماری هر روستا را شکل داده است (فاتح، ۱۳۹۰: ۸). بطور کلی خانواده های روستایی در ساختن مسکن از امکانات محیط پیرامون خود و مواد و مصالحی که طبیعت در اختیار آنان قرار می دهد، استفاده می کنند که علاوه بر آسایش به مواردی چون زیبایی و مقاوم بودن نیز توجه دارند. انسان از ابتدای مراکز زیستی برای پاسخ به نیازهای خویش سعی کرده تا محیط را تحت سلطه و خواست خود درآورد (حسام و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۵).

کنفرانس جهانی گردشگری روستایی، گردشگری روستایی را شامل انواع گردشگری با برخورداری از تسهیلات و خدمات رفاهی در نواحی روستایی می داند که امکان بهره مندی از منابع طبیعی و جاذبه های طبیعت را همراه با شرکت در زندگی روستایی فراهم می کند. البته مفهوم گردشگری روستایی در کنار توسعه و گسترش خانه های دوم در دهه های اخیر تغییر کرده است. اصطلاح خانه دوم، برگردانی از واژه second home است (واگ، ۲۰۰۶: ۴۵). در فرهنگ جغرافیای انسانی در این مورد چنین آمده است خانه های دوم خانه هایی است که توسط خانوارهای ساکن در نقاط دیگر خریداری و یا به مدت طولانی اجاره داده می شود. چنین خانه هایی معمولاً در نواحی روستایی قرار داشته و برای مقاصد تفریحی استفاده می شوند دارای اسامی خانه های آخر هفته و خانه های تعطیلات نیز هستند (جونستون^۱، ۱۹۸۸: ۴۲۳). در بسیاری از کشورها ضریب داشتن خانه ای دوم بسیار بالا رفته است. تقاضای مالکیت خانه دوم بیشتر در مناطق روستایی و به خصوص پسرکانه ها

^۱ - Johnston

است این روند همچنین به عنوان واکنشی در برابر بحران روستایی حاصل از تجدید ساختار کشاورزی در حال گسترش است (تریس، ۲۰۰۷: ۲۶).

بدون شک شهرستان لاهیجان را باید یکی از مهمترین مقاصد گردشگری مورد علاقه گردشگران در استان گیلان دانست که همه ساله پذیرای علاقه مندان پر شماری از بازدید کنندگان از سراسر کشور می باشد. این شهرستان با برخورداری از جاذبه های طبیعی و فرهنگی متعدد و همچنین امکانات رفاهی و خدماتی بالنسبه بهتر نسبت به سایر شهرستانهای استان پذیرای گردشگران بسیاری در طول سال می باشد. یکی از نقاط گردشگر پذیر شهرستان لاهیجان مناطق روستایی این شهرستان می باشد. برخورداری از سه تیپ روستاهای نواحی کوهستانی، کوهپایه ای و جلگه ای- ساحلی با جاذبه های طبیعی و فرهنگی مختلف در هر یک از نواحی یاد شده باعث شده تا گردشگران ضمن بازدید از نواحی روستایی شهرستان، این نواحی را به عنوان مقاصد بعدی گردشگری انتخاب نموده و همین امر علاقه مندی آنان را به داشتن مسکن به منظور بهره مندی هر چه بیشتر از طبیعت بکر روستایی در طول سال را دو چندان نموده است. علاوه بر علاقه مندی گردشگران به خرید زمین و ساخت و ساز در نواحی روستایی شهرستان لاهیجان؛ افول کشاورزی و کاهش درآمد خانوارهای روستایی و همچنین نیاز روز افزون به فعالیتهای جایگزین و در عین حال مکمل برای کشاورزی، اشتیاق کشاورزان به فروش زمینهای کشاورزی به گردشگران و بازدیدکنندگان برای احداث خانه های دوم را نیز افزایش داده است.

گسترش خانه های دوم در جوامع روستایی شهرستان لاهیجان بویژه در دو دهه اخیر که رشد فزاینده ای داشته است آثار و پیامدهای ناگواری را بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی روستاهای این شهرستان وارد نموده است. این آثار هم در بعد منظر و سیمای روستا و هم نوع مصالح و معماری و هم از بعد اقتصادی با توجه به نقش و کارکرد این مساکن در ارتباط با فعالیتهای روستایی و همچنین ابعاد زیست محیطی و تغییر کاربری اراضی بسیار حائز اهمیت می باشد. از آنجا که نواحی روستایی منبعی آسیب پذیر و مستعد تغییرات است و هر جا که گردشگری به طور خود جوش و اتفاقی و بدون برنامه ریزی و مدیریت موثر، گسترش یافته، پیامدهای نامطلوبی را ببار آورده است؛ تحقیق حاضر نیز باهدف شناخت و تحلیل اثرات مثبت و منفی شکل گیری و گسترش مالکیت خانه های دوم در نواحی روستایی شهرستان لاهیجان در زمینه های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی بویژه در دو دهه اخیر انجام می گیرد.

در ایران نیز با توجه به شرایط اقلیمی گرم و خشک، فرهنگ بیلاق نشینی و داشتن خانه های دوم در مناطق روستایی و خوش آب و هوای حومه، رواج یافته است. با توجه به این توضیحات همواره این سؤال مطرح می شود که در کنار افزایش تقاضای خانه های دوم آیا خانه های دوم در مجموع برای جوامع محلی مناسب است یا خیر؟ (بتن ۱، ۲۰۰۶: ۱۴۹). بدون شک، گردشگری خانه های دوم اثرات مختلفی را در روستاهای میزبان می گذارد.

شهرستان لاهیجان با داشتن جاذبه های طبیعی و فرهنگی فراوان همواره به عنوان یکی از کانونهای گردشگری در استان گیلان بوده است. نواحی روستایی این شهرستان نیز با برخورداری از محیط طبیعی بکر در هر یک از بخشهای

نواحی کوهستانی، کوهپایه ای و جلگه ای - ساحلی و همچنین جاذبه های فرهنگی و انسانی، یکی از مقاصد اصلی گردشگری این شهرستان به شمار می آید. اما گسترش جریانهای گردشگری در این شهرستان که عموماً بدون برنامه ریزی و عدم مدیریت کافی همراه می باشد اثرات مثبت و منفی فراوانی را در زمینه های، اقتصادی، زیست محیطی و کالبدی - فضایی به همراه داشته است. یکی از اثرات بارز گردشگری در نواحی روستایی، مسکن آن می باشد که امروزه به توجه به کثرت گردشگران و ترغیب آنان به داشتن منزل در این مناطق با توجه با قیمت پایین زمینها، نواحی روستایی این شهرستان با مسائلی نظیر تخریب منابع طبیعی، تغییر کاربری زمینها، نابرابری در سبک مسکن روستایی ... مواجه می باشد. از این رو شناخت نقاط قوت و ضعف گردشگری در نواحی روستایی لاهیجان جهت برنامه ریزی صحیح و اصولی و مدیریت بهتر از ضرورت های پژوهش حاضر می باشد.

هدف اصلی این پژوهش بررسی رابطه خانه های دوم با آسیب پذیری نواحی روستایی شهرستان لاهیجان می باشد. این پژوهش از نظر هدف در زمره پژوهش های کاربردی محسوب می شود به این معنا که از نتایج این پژوهش جهت سیاست گذاری ها و تصمیم گیری ها و برنامه ریزی ها استفاده می شود. و به لحاظ روش از نوع توصیفی - پیمایشی است. روش توصیفی - تحلیلی روشی است که به وسیله آن به تشریح و تبیین دلایل و چگونه بودن و چرایی وضعیت مسئله و ابعاد آن می پردازد. از ویژگی های این نوع روش پژوهش این است که هیچ گونه دخالتی در وضعیت و نقش متغیرها نمی شود و محقق هرچه را مطالعه کرده به توصیف و تشریح آن می پردازد که این گونه روش ارزش علمی بالایی دارد. روش پیمایشی نیز، روشی است برای بدست آوردن اطلاعاتی درباره دیدگاهها، باورها، نظرات، رفتارها، انگیزه ها با مشخصات گروهی از اعضای یک جامعه آماری این روش آماری است که از راه انجام تحقیق و پژوهش علمی میسر می شود. جامعه آماری این پژوهش مسئولین و افراد صاحب نظر شهرستان لاهیجان می باشند. در این پژوهش با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند ۱۲۵ سؤال و صاحب نظر از بین جامعه آماری انتخاب شدند. نمونه از بین هفت دهستان شهرستان لاهیجان انتخاب شدند از هر دهستان ۱۵ نفر به شیوه تصادفی انتخاب و پرسشنامه ها بین آن ها توزیع شد. دهستان های مورد مطالعه، لقمجان، آهندال، لیل، لیالستان، بازکیاگوراب، شیرچوپشت و رودبند بودند.

در این پژوهش برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته زیست پذیری استفاده شد این پرسشنامه دارای ۵۴ سوال بود و شامل ۴ شاخص اقتصادی با ۱۴ سوال، شاخص کالبدی - فیزیکی با ۱۳ سوال، شاخص زیست محیطی با ۱۶ سوال و شاخص فرهنگی - اجتماعی با ۱۱ سوال بود.

پایایی یک وسیله اندازه گیری است که عمدتاً به دقت نتایج بدست آمده در پژوهش اشاره می کند. پایایی به دقت، اعتماد پذیری، ثبات یا تکرارپذیری نتایج آزمون اشاره می کند. شیوه های مختلفی برای تعیین پایایی ابزار اندازه گیری وجود دارد. در این پژوهش از روش آلفای کرونباخ برای بررسی پایایی سوالات پرسشنامه استفاده شده است. با توجه به ضریب آلفا ۰/۷۹ بدست آمده، نشان می دهد که سوالات پرسشنامه از پایایی مناسب و قابل قبولی برخوردار است.

مبانی نظری

علیپور و همکاران (۲۰۱۷) تأثیر و حاکمیت گردشگری خانگی دوم در منطقه دریای خزر ایران را بررسی کردند. آنان به این نتیجه رسیدند که گردشگری خانه دوم تحت سلطه منافع شرکتهای املاک و مستغلات از خارج از منطقه

است و مردم محلی به عنوان یک ذینفع مشروع، هیچ تأثیر و نفوذی در روند توسعه خانه دوم ندارند. و مسیر فعلی توسعه خانه دوم باعث تضعیف کیفیت محیطی منطقه، هویت اجتماعی و فرهنگی و رونق اقتصادی پایدار می شود. سوتو و همکاران (۲۰۱۷)، نقش خانه های دوم و الگوهای چشم انداز شهری در مقصد گردشگری ساحلی مدیترانه را مورد مطالعه قرار دادند و نقش خانه های دوم در روند شکل گیری و تغییر منظر شهری در این ناحیه را مورد تأکید قرار دادند.

ناسا او همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به پویایی خانه دوم، تأثیرات آب و هوایی و حالت های سفر: آیا می توان بر موانع توسعه غلبه کرد پرداختند. روش پژوهش ترکیبی بود. این پژوهش به مسافت سفر، حالت ها و انتشار دی اکسید کربن از پویایی در خانه دوم، با تمرکز ویژه بر دلایل انتخاب حالت های مربوط به حمل و نقل به مناطق خانه دوم و اقامت در آنجا می پردازد. داده های پرسشنامه نشان داد که تأثیرات آب و هوا به ویژه برای سفر به خانه های دوم واقع در خارج از کشور زیاد است، اما به دلیل تعداد بیشتر آنها، تحرک هنگام بازدید از خانه های دوم داخلی نروژ نیز منبع قابل توجهی از انتشار CO₂ است. مصاحبه های کیفی با ۱۸ شرکت کننده دلایل مهمی را نشان می دهد که چرا هنگام رفتن به خانه های دوم نروژ، ماشین معمولاً حالت پیش فرض سفر محسوب می شود. این یافته ها مبنای پیشنهادی برای استفاده از زمین و سیاست های حمل و نقل را برای کاهش تأثیر آب و هوایی پویایی در خانه دوم فراهم می کند.

سرافین (۲۰۲۰) در پژوهشی به اثر کوید ۱۹ بر گردشگری کوهستانی و گردشگری خانه های دوم پرداخت. در زمینه محدود شدن پس از COVID-19، گردشگری خانه دوم و گردشگری کوهستانی می تواند نقش دارونما را بازی کند. بعد دوگانه گردشگری خانه دوم و گردشگری کوهستانی منعکس کننده شخصیت صنعت توریسم با چهره ژانوس است. فراتر از این واقعیت که این مطالعه نقش دارونما را که احتمالاً هر دو شکل جهانگردی قرار است بازی کند برجسته کرده است، این ارتباط بین گردشگری کوهستانی و گردشگری خانه دوم را ایجاد می کند. شخصیت ژانوس چهره هر دو شکل گردشگری را برجسته می کند. و اثرات جهش COVID-19 بر روند گردشگری را برجسته می کند.

هادی زاده و سنخایی (۱۳۹۳) با بررسی تحلیل زمینه های توسعه گردشگری در سکونتگاههای روستایی شهرستان ساری؛ اکوتوریسم را مناسب ترین زمینه گردشگری دهستان رودپی شمالی دانستند.

تقی زاده و همکاران (۱۳۹۳) به ارزیابی نقش خانه های دوم در تنوع بخشی به اقتصاد روستایی پرداختند و نتیجه گرفتند که تأثیر توسعه گردشگری خانه های دوم در تنوع بخشی در فعالیت های اقتصادی مناطق روستایی از دیدگاه ساکنان مثبت است و با افزایش تعداد خانه های دوم میزان اشتغال در فعالیت های غیر کشاورزی، اشتغال در فعالیت های کشاورزی، زیرساخت های تولیدی و میزان تنوع در منابع درآمدی افزایش می یابد.

فتحی و مطاعی (۱۳۹۳) نقش مدیریت گردشگری روستایی در توسعه پایدار روستایی را مطالعه کردند و نتیجه گرفتند که گردشگری روستایی بنحوی مناسب برنامه ریزی و مدیریت شود، می تواند خالق یا محرک فرایند توسعه

یافتگی برای حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی و نیز پایداری جوامع محلی در کلیه ی زیرشاخه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و همچنین فعالیت گردشگری بطور کلی بحساب آید.

آقاجانی و همکاران (۱۳۹۳) نقش گردشگری در تغییر کارکرد روستاها با تأکید بر شاخص های پایداری در روستاهای ارباکله و لرسانور شهرستان رامسر را مطالعه کردند. نتایج نشان داد کارکرد روستاهای مذکور بدون توجه به پایداری مورد نیاز در حالت غیر است و باید با توجه به بهینه نبودن کشاورزی در این منطقه، گردشگری باید به عنوان درآمدی جایگزین یا همسو با کشاورزی برای ساکنان بومی عمل کند.

حسام و همکاران (۱۳۹۳) طی تحقیقی اثرات زیست محیطی گسترش کالبدی نواحی روستایی را در روستای شاه کوه سفلی شهرستان گرگان مطالعه کردند. بررسی ها حاکی از آن است که مهم ترین تأثیرات گسترش کالبدی بر روستای مورد مطالعه تغییرات کاربری اراضی و تخریب اراضی کشاورزی، کاهش کمیت آب آشامیدنی، نزدیکی به گورستان، مشکلات دفن زباله و گسترش آلودگیهای صوتی می باشد. بنابراین توجه به کاربری زمین و تغییرات آن به عنوان مهمترین پیامد گسترش فیزیکی روستای مورد مطالعه باید مورد توجه واقع شود.

زرگر و حاتمی (۱۳۹۳) با مطالعه وجوه موثر بر طراحی مسکن روستایی مجموعه نسبتاً کاملی از وجوه موثر بر طراحی مسکن روستایی شامل وجوه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیط زیستی و کالبدی مسکن ارائه کردند.

عنابتانی (۱۳۹۳) به تحلیل آثار تغییرات اجتماعی در زندگی روستاییان برالگوی مسکن روستایی در شهرستان بینالود پرداخت. نتایج نشان داد ارتباط معنادار و نسبتاً قوی با ضریب $0/427$ بین عوامل تغییرات اجتماعی والگوی مسکن روستایی وجود دارد. به طوری که شاخص های تغییرات اجتماعی حدود $35/4$ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می نماید. رواج فرهنگ مصرف گرایی، به تنهایی $42/7$ درصد بر تغییرات در الگوی مسکن روستایی را توجیه می کند و بیشترین تأثیر را در تحلیل مسیر بر روی شاخص های کیفیت مسکن و پلان معماری با ضرایب $0/45$ و $0/42$ بر جای گذاشته است. در توزیع فضایی، بین تغییرات اجتماعی و الگوی مسکن در شش روستا، همبستگی مستقیم و نسبتاً کاملی وجود دارد.

قادر مرزی و همکاران (۱۳۹۴) اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی را بویژه روستای قوری قلعه را بررسی کردند و تأثیرگذاری گردشگران بر توسعه این روستا را در شش عامل خلاصه کردند که به ترتیب اهمیت عبارتند از: عامل اقتصادی، عامل زیرساختی - کالبدی، عامل اجتماعی - فرهنگی، عامل بهداشتی - زیست محیطی، عامل مشارکتی و عامل امنیتی.

قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۴)، به سطح بندی سرمایه های معیشتی در روستاهای گردشگری کوهستانی مورد: دهستان بالا طالقان در شهرستان طالقان پرداختند و دریافتند که وضعیت سرمایه های معیشتی روستائیان ناشی از فعالیت های گردشگری در روستاهای مورد مطالعه مساعد نیست.

جلالیان و همکاران (۱۳۹۴) اثرات گردشگری روستایی بر توسعه روستای هجیج کرمانشاه را مطالعه نمود. یافته های تحقیق آنان نشان داد که میزان اثرات مثبت گردشگری بیش از اثرات منفی آن در روستای هجیج بوده است.

یعقوبی و همکاران (۱۳۹۵) نقش گردشگری بر تغییر الگوی مسکن در نواحی روستایی شهرستان رضوانشهر را مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که معماری سنتی و بومی در حال از بین رفتن می باشد و جای خود را به معماری شیوه مدرن شهری داده است.

یاری و باختر (۱۳۹۵) به ارزیابی شاخصهای گردشگری پایدار روستایی از منظر جامعه محلی و گردشگران در شهرستان نیر پرداختند. نتایج حاصل از مقایسه ی نظرات بین جامعه محلی و گردشگران نشان داد که تفاوت قابل توجهی بین نظرات گردشگران و جامعه محلی در ارتباط با شاخصهای پایداری وجود دارد به گونه ای که جامعه محلی شاخصهای گردشگری را پایدارتر از گردشگران ارزیابی می کنند. اما مجموعاً پایداری شاخص های مورد مطالعه در محدوده این تحقیق متوسط ارزیابی شده است.

بیات و خزایی پور (۱۳۹۵) به بررسی ارزشهای ادراکی گردشگران روستای گویری مصر به عنوان گردشگری جامعه محور پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که میانگین تمام پنج بعد ارزش ادراکی گردشگران اقامتی به روستای مصر از نظر گردشگران در سطح بالایی قرار دارد اما بعد ارزش تجربی (فعالیت، فرهنگ، دانش) مهم ترین بعد از بین ابعاد پنج گانه ارزش های ادراکی گردشگران درباره روستای مصر است.

صالحی و همکاران (۱۳۹۵) ژئوسایت های گردشگری روستاهای بخش چهاردانگه ساری را با روش فاسیلوس و نیکولاس مورد مطالعه قرار دادند که از میان ژئوسایت های مورد بررسی چشمه باداب سورت بیشترین امتیاز را کسب نموده است.

عنابستانی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی بررسی تأثیر رواج گردشگری خانه های دوم بر توسعه کالبدی سکونتگاه های روستایی در شهرستان کلاردشت پرداختند. نتایج نشان داد که بیشترین مقدار متغیر رواج گردشگری در روستای پی قلعه (۲/۵۰) و درباره متغیر توسعه کالبدی سکونتگاه های روستایی، بیشترین مقدار در روستای طایب کلا (۳/۰۹) است. همچنین شدت تأثیر متغیر توسعه گردشگری خانه های دوم بر توسعه کالبدی سکونتگاه های روستایی، حدود ۴۰ درصد برآورد شده، این نسبت در جامعه روستاییان حدود ۴۴/۴ و در بین مالکان خانه های دوم حدود ۲۴/۵ درصد است که تأثیر متوسط گردشگری خانه های دوم را در سطح منطقه نشان می دهد. با توجه به آزمون رگرسیون گام به گام در مرحله دوم شاخص ایجاد مشاغل جدید مرتبط با گردشگری با ضریب ۱۲ درصد بیشترین تأثیر را دارد و پس از آن ساخت وسازهای جدید با ضریب ۸/۶ درصد در ردیف دوم قرار گرفته است.

امینی و زیدی (۱۳۹۶) در مطالعه تاثیرات فرهنگی گردشگری در مناطق روستایی از دید جامعه محلی به این نتیجه رسیدند که تاثیرگذاری فرهنگی معنی دار گسترش گردشگری، در همه حوزه های آداب و رسوم محلی، روابط و انسجام اجتماعی، مبادلات فرهنگی، کالایی شدن فرهنگ محلی، توجه به میراث فرهنگی، آگاهی های عمومی، ناهنجاری های فرهنگی، نمودهای رفتاری و تغییرات یا واگشت های فرهنگی، در سطح روستا از دیدگاه ساکنین محلی است.

بهاری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان ارزیابی ظرفیت های گردشگری شهرستان رامسر از دیدگاه زیست محیطی به این نتیجه رسیدند که از میان جاذبه های متعددی که در زمینه صنعت گردشگری در ایران وجود دارد، شمال ایران به عنوان یکی از قطب های گردشگری کشور با داشتن میراث های طبیعی سالانه میلیون ها گردشگر را به خود جذب می کند. یکی از شاخه های بسیار جذاب در گردشگری استفاده از جاذبه های محیط طبیعی و به عبارت دیگر اکوتوریسم می باشد. همچنین به دلیل افزایش جمعیت و فشاری که به تبع آن بر محیط زیست وارد می شود، گردشگری نیز می تواند اثرات مطلوب و نامطلوبی بر محیط زیست بر جای گذارد و بهترین راه حل این است که

توسعه گردشگری و خصوصاً اکوتوریسم به صورت پایدار باشد. شهرستان رامسر نیز در عمل با تبعات مثبت و منفی رشد این صنعت مواجه است. هدف از این پژوهش ارزیابی ظرفیت‌های گردشگری رامسر از دیدگاه زیست محیطی می‌باشد. روش تحقیق از نوع کاربردی، توصیفی و تحلیلی می‌باشد و با استفاده از روش اسنادی و کتابخانه‌ای به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته شده است جامعه آماری این پژوهش شامل کارشناسان حوزه زیست محیطی رامسر می‌باشد و با توجه به میسر نبودن امکان اجرای تحقیق بر روی کل جامعه، از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای استفاده شده است و اطلاعات بدست آمده با استفاده از روش دلفی و نرم افزار SPSS تحلیل شده و نتایج حاکی از آن است که تغییر کاربری اراضی جلگه‌ای و ساحلی، آلودگی آب‌های سطحی ناشی از دفع نامناسب سیستم‌های فاضلاب و جمع‌آوری زباله سبب تخریب محیط زیست رامسر شده است.

میرزایی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان ارائه الگوهای بهینه توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری ایران مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان گیلان به این نتیجه رسیدند که در همه روستاها نشان از ارتباط بین توسعه گردشگری روستایی در روستاهای هدف گردشگری استان گیلان و مؤلفه‌های اثرگذار بر الگوهای اجرایی در محدوده مورد مطالعه بود. در پایان بر اساس نتایج مطالعات میدانی، شرایط توپوگرافی و طبیعی روستا، مشاهدات و مصاحبه‌های شفاهی با اهالی روستا، ارائه الگوی اجرایی گردشگری متناسب با هر روستا اقدام گردید.

لطفی‌نیا و آمار (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان تحلیل نقش گردشگری در تحولات اقتصادی روستاهای هدف گردشگری شرق استان گیلان در دهه اخیر به این نتیجه رسیدند که در بخش‌های خدماتی و رفاهی روستای حسن سرا با داشتن ۵ هتل، ۸ رستوران و ۱۵ سوپرمارکت بهترین عملکرد را در بین سایر روستاها داشته و همچنین بیشترین رشد قیمت زمین در دهه اخیر نیز مربوط به روستای مذکور بوده که این امر علاوه بر واقع شدن این روستا در منطقه ساحلی، ناشی از موقعیت استراتژیک این روستا در مسیر اصلی گیلان به مازندران و همچنین نقطه اتصال نواحی جلگه‌ای به منطقه گردشگری اشکورات می‌باشد. همچنین روستای سفیدآب نیز به دلیل محدودیت اراضی ضعیف‌ترین عملکرد را در بین تمامی روستاهای مورد مطالعه داشته است.

لطفی‌نیا و آمار (۱۳۹۸) با بررسی نقش خانه‌های دوم در تحولات زیست‌محیطی شرق گیلان، به این نتیجه رسیدند که مهمترین اثرات زیست‌محیطی احداث خانه‌های دوم در شرق گیلان شامل افزایش ۸۰ درصدی تولید زباله به ویژه در فصل تابستان و همچنین تغییر کاربری اراضی در این منطقه بوده است.

■ حاتمی خانقاهی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به بررسی آثار کالبدی شکل‌گیری خانه‌های دوم بر منطقه گردشگری سرعین از دیدگاه ذی‌نفعان پرداختند. اثرات کالبدی حاصل از ایجاد خانه‌های دوم برگرفته از اطلاعات حاصل از بخش مبانی نظری پژوهش جمع‌بندی و در قالب پرسشنامه‌ای محقق ساخته که اعتبار آن با فرمول آلفای کرونباخ ($\alpha = 0.82$) محاسبه شده تنظیم و در اختیار پرسش‌شوندگان قرار گرفت. جامعه آماری به کمک فرمول کوکران ۵۷۷ نفر در سه گروه ذی‌نفعان محاسبه شده است. برای تحلیل اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌ها از نرم افزار SPSS، برای آزمون فرضیه، از آماره‌های تی تست تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج حاصل حاکی از آن است که هر سه گروه ذی‌نفعان با بهبود شرایط کالبدی به طور کلی موافق هستند. در بررسی ریزفاکتورهای ارائه شده عواملی چون افزایش امکانات و خدمات، بهبود امکانات اداری، ایجاد ساختمان‌هایی با مصالح جدید، بهبود راه‌های

ارتباطی، توجه بیشتر مدیران به توسعه و عمران، تسریع پروژه های عمرانی به واسطه کمک مالی گردشگران، فراهم کردن زمینه های توسعه در منطقه در دراز مدت و غیره از جمله اثرات مثبت کالبدی حاصل از حضور خانه های دوم می باشد؛ از طرفی اثرات منفی همچون افزایش هزینه های ساخت، ایجاد سبک معماری متفاوت با سبک معماری منطقه نیز از منظر ذی نفعان مطرح شده است.

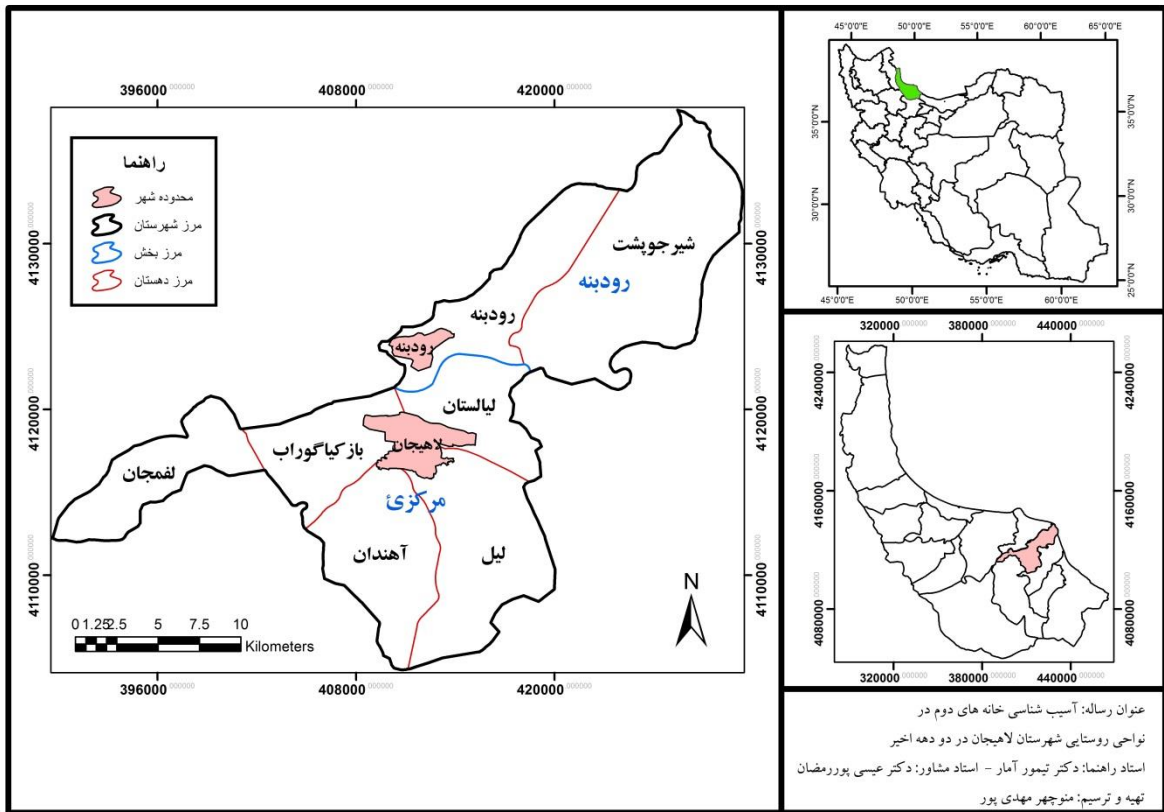
ابراهیمیان و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به تحلیل تطبیقی تاثیر عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی در شکل گیری کالبد خانه های دوم گردشگری از منظر جامعه ی محلی و گردشگران و ارزیابی اشتراکات و افتراقات بین آنها پژوهش حاضر از نوع پژوهش های ترکیبی است که با استفاده از تکنیک کیفی (مصاحبه نیمه ساختاریافته) و کمی (پرسش نامه لیکرت) انجام شده است. تعداد ۱۵ متغیر کالبدی و ۱۶ متغیر اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی به عنوان عوامل موثر در طراحی خانه های دوم انتخاب و ویرایش شدند. ۶۴ نفر از اهالی و ۵۴ نفر صاحبان خانه های دوم به روش نمونه گیری تصادفی ساده جهت مصاحبه و پاسخگویی به پرسش نامه انتخاب گردید. به منظور تحلیل اطلاعات حاصل از پرسش نامه های تکمیل شده توسط نمونه آماری در خصوص ۱۵ متغیر کالبدی تحقیق از آزمون تی مستقل و برای مشخص کردن عوامل موثر در طراحی خانه های دوم از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج آزمون تی مستقل اختلاف نظر و اتفاق نظر بین دو گروه مخاطبین درباره نحوه ی تاثیر متغیرهای کالبدی در شکل گیری خانه های دوم را نشان داد. هم چنین نتایج آزمون رگرسیون چندگانه بیانگر اثرپذیری کالبد از عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی براساس نظر مخاطبین بود. در خصوص برخی عوامل کالبدی مانند توجه به سبزینگی (دیوار سبز، فضای باز سبز)، استفاده از روش های نوین در ساخت خانه دوم، اهمیت دید و منظر نسبت به اقلیم در جانمایی و جهت گیری ساختمان، وجود فضاهای نیمه باز مشرف به معابر، پیش بینی فضاهای تفریحی جمعی و استفاده از مصالح و اشکال معماری بومی، اختلاف معنی دار بین مخاطبین مشاهده شد. همچنین نتایج رگرسیون چندگانه بیانگر همبستگی و ارتباط مستقیم بین اغلب متغیرهای کالبدی و عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی براساس نظر مخاطبین بود. جلب توجه طراحان و برنامه ریزان به دیدگاه های مخاطبین و آگاهی از میزان تاثیر آنها در طرح و ساخت خانه های دوم حایز اهمیت است.

چوبداری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان ارائه الگوی بهینه توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری ایران مطالعه موردی: روستای فورگ در استان خراسان جنوبی به این نتیجه رسیدند که گردشگری روستایی منبع با ارزشی برای اشتغال زایی و درآمد است و می تواند وسیله ای برای توسعه اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی و حمایت از محیط زیست و فرهنگ روستایی می باشد که با بهره گیری مناسب از منابع طبیعی، انسانی امکان رشد اقتصادی و توسعه را فراهم می کند و نقش مهمی در متنوع سازی اقتصاد جوامع روستایی دارد و زمینه ساز ایجاد فرصت های جدیدی در نواحی روستایی از جمله اشتغال سودآور در بخش های غیرکشاورزی افزایش درآمد روستاییان و کاهش تفاوت های درآمدی بین روستاییان و شهرنشینان، کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها و کم کردن مشکلات شهرهای بزرگ می شود.

محدوده مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه در این پژوهش شهرستان لاهیجان می باشد.

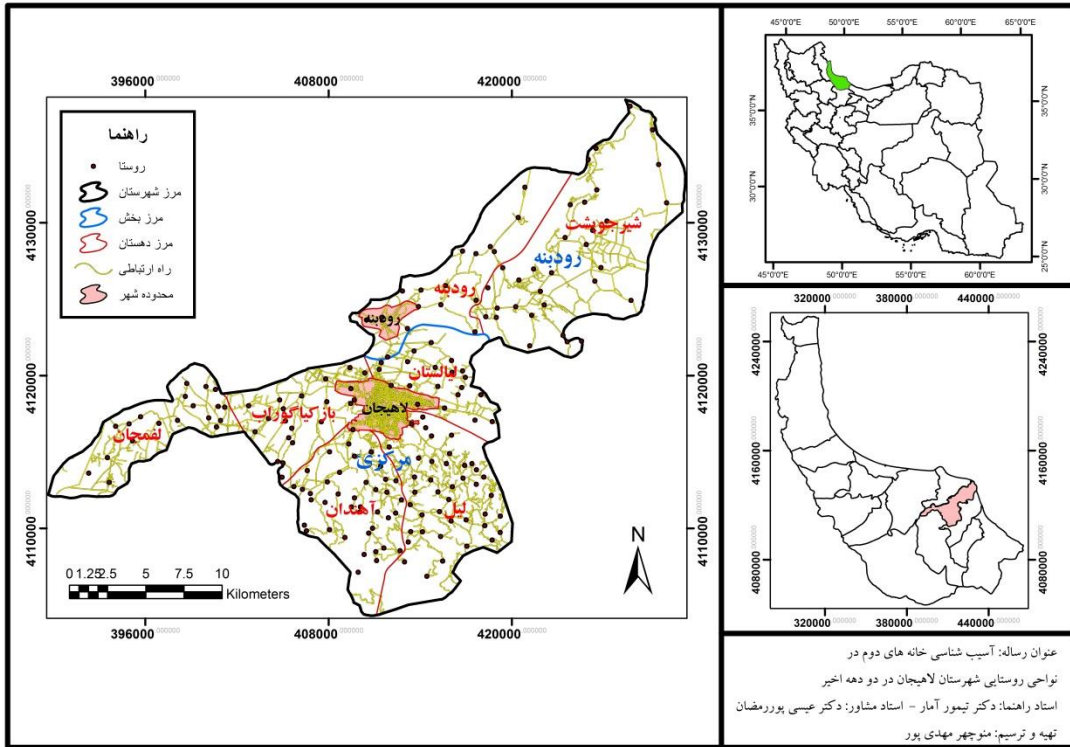
شهرستان لاهیجان یکی از شهرستان‌های استان گیلان در شمال ایران است. مرکز این شهرستان شهر لاهیجان است. طبق سرشماری رسمی سال ۱۳۹۵ شهرستان لاهیجان با داشتن ۱۶۷۵۴۴ نفر جمعیت، سومین شهرستان پرجمعیت استان بعد از شهرستانهای رشت و تالش می باشد. که ۱۰۴۵۱۴ نفر از این جمعیت در نقاط شهری و ۶۳۰۳۰ نفر نیز در مناطق روستایی ساکن هستند.

شکل ۱. تقسیمات سیاسی شهرستان لاهیجان

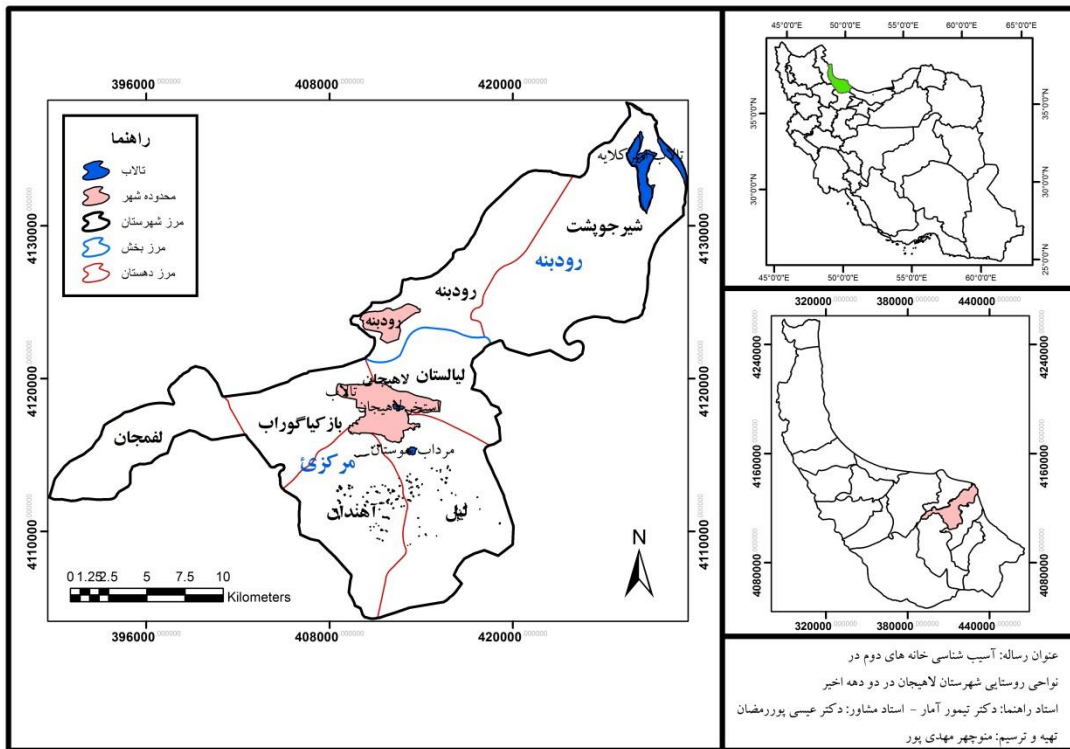
(منبع: نگارنده، ۱۴۰۰)

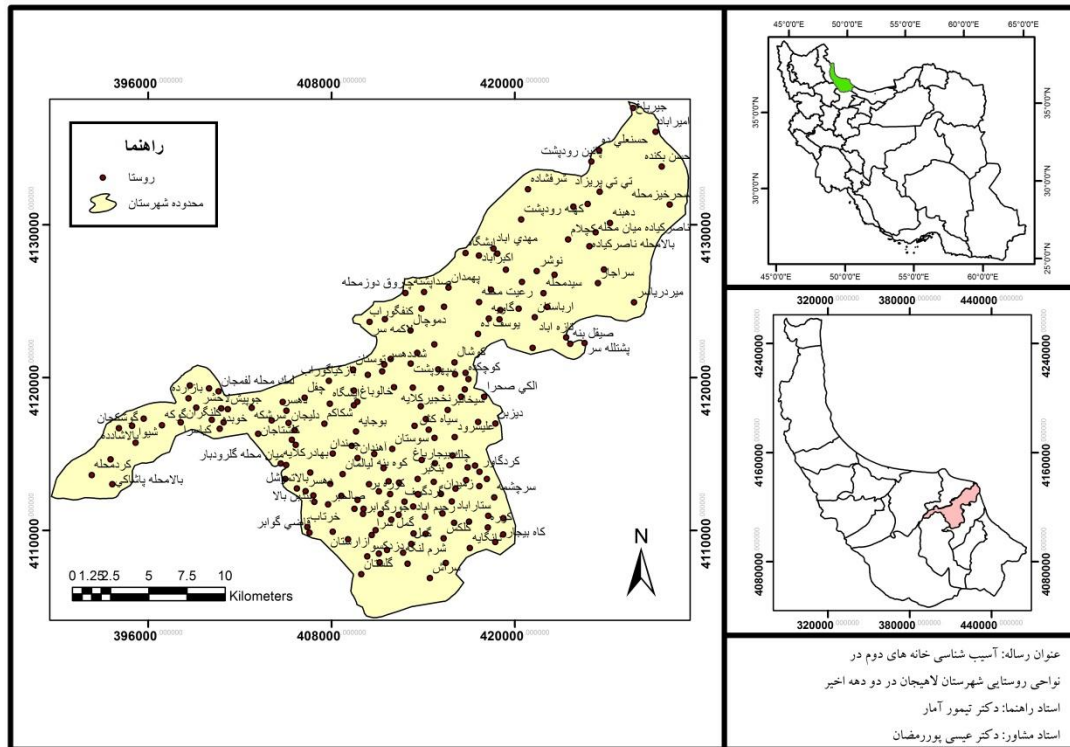
از مجموع ۱۹۰ روستای موجود در شهرستان لاهیجان ۷۴٪ درصد آن در بخش مرکزی و ۲۶٪ درصد آن نیز در بخش رودبند واقع شده است. لاهیجان و رودبند دو مرکز شهری این شهرستان هستند که طبق سرشماری رسمی سال ۱۳۹۵ لاهیجان با جمعیت ۱۶۷۵۴۴ نفر سومین شهر پرجمعیت استان بعد از رشت و انزلی و پرجمعیت ترین شهر شرق گیلان می باشد. دهستان شیرچوپشت در بخش رودبند با ۱۲۹۵۳ نفر پر جمعیت ترین دهستان و دهستان لاهجان در بخش مرکزی با ۴۷۲۱ نفر کم جمعیت ترین دهستان شهرستان می باشد. شهرستان لاهیجان با داشتن جاذبه های طبیعی، فرهنگی و تاریخی فراوان از توان بسیار بالایی در جذب گردشگر برخوردار است.

شکل ۲. راه های ارتباطی شهرستان لاهیجان

(منبع: نگارنده، ۱۴۰۰)

شکل ۳. تالابهای شهرستان لاهیجان

(منبع: نگارنده، ۱۴۰۰)

یافته‌ها

برای بررسی رابطه خانه های دوم با تغییرات کالبدی- فضایی، فرهنگی- اجتماعی و زیست محیطی روستاهای شهرستان لاهیجان از ضریب همبستگی استفاده شد. نتایج در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. ضریب همبستگی آسیب پذیری خانه های دوم و زیست پذیری و ابعاد آن

۰/۰۰۰۱	۱۲۵	۰/۵۳
۰/۰۰۱	۱۲۵	۰/۴۲
۰/۰۲	۱۲۵	۰/۲۷
۰/۰۱	۱۲۵	۰/۲۹
۰/۰۰۱	۱۲۵	۰/۳۲

(منبع: نگارنده، ۱۴۰۰)

جدول ۱ همبستگی بین آسیب پذیری خانه های دوم و زیست پذیری و ابعاد آن را نشان می دهد. همبستگی بین زیست پذیری و آسیب پذیری ۰/۵۳ که با سطح معناداری ۰/۰۰۰۱ معنادار می باشد. همبستگی بین بعد کالبدی- فضایی ۰/۴۲ که با سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنادار می باشد. همبستگی بین بعد فرهنگی- اجتماعی ۰/۲۷ که با سطح معناداری ۰/۰۲ معنادار می باشد. همبستگی بین زیست محیطی ۰/۲۹ که با سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار می باشد. همبستگی بین بعد اقتصادی ۰/۳۲ که با سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنادار می باشد.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار شاخص زیست پذیری کل

شاخص های آماری	میانگین	انحراف معیار
متغیر		

۳/۰۸۶	۶۳/۸۳	بازار لقمجان
۳/۰۸۴	۵۸/۲۶	بازکیاگوراب
۳/۳۷	۶۴/۱۳	لیل
۵/۲۷	۶۵/۳۳	شیر جوه شت
۴/۵۴	۶۷/۵۳	رودبنه
۵/۰۷	۶۷/۲۰	لیالستان
۵/۹۲	۵۸/۲۶	آهندان

(منبع: نگارنده، ۱۴۰۰)

جدول ۲ میانگین و انحراف معیار زیست پذیری در روستاهای مختلف را نشان می دهد. که همانطور که مشاهده می شود میانگین روستای رودبنه ۶۷/۵۳ از همه روستاها بیشتر و میانگین روستای بازکیاگوراب و آهندان ۵۸/۲۶ از همه روستاها کمتر می باشد.

جدول ۳. تحلیل واریانس زیست پذیری کل

شاخص	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
زیست پذیری کل	۱۳۲۸/۲۴	۶	۲۲۱/۳۷	۱۰/۳۰	۰/۰۰۰۱
بین گروهی					
درون گروهی	۲۱۰۶	۹۸	۲۱/۴۹		

(منبع: نگارنده، ۱۴۰۰)

جدول ۳ تحلیل واریانس زیست پذیری کل را نشان می دهد که همانطور که مشاهده می شود میزان F برابر با ۱۰/۳۰ و سطح معناداری ۰/۰۰۰۱ می باشد که نشان می دهد بین روستاها از نظر زیست پذیری کل تفاوت وجود دارد.

نتیجه گیری و دستاور علمی و پژوهشی

هدف پژوهش حاضر بررسی اثرات زیست محیطی خانه های دوم بر توسعه گردشگری روستایی بود. جهت بررسی فرضیات از ضریب همبستگی و تحلیل واریانس استفاده شد. نتایج نشان داد همبستگی بین زیست پذیری و آسیب پذیری ۰/۵۳ که با سطح معناداری ۰/۰۰۰۱ معنادار می باشد. همبستگی بین بعد کالبدی- فضایی ۰/۴۲ که با سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنادار می باشد. همبستگی بین بعد فرهنگی- اجتماعی ۰/۲۷ که با سطح معناداری ۰/۰۲ معنادار می باشد. همبستگی بین زیست محیطی ۰/۲۹ که با سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار می باشد. همبستگی بین بعد اقتصادی ۰/۳۲ که با سطح معناداری ۰/۰۰۱ معنادار می باشد.

نتایج پژوهش حاضر با پژوهش ابراهیمیان (۱۳۹۹) و حاتمی خاتقاهی (۱۳۹۹) همسو می باشد.

در تبیین می توان گفت توسعه گردشگری در نواحی روستایی پیامدهای مختلف مثبت و منفی زیست محیطی را در پی دارد. در منطقه لاهیجان در زمینه زیست محیطی به دلیل افزایش ورود گردشگران به منطقه ی مورد مطالعه و اعمال نکردن سازو کارهای نظارتی و قانونی بازدارنده، برخی آلودگی های زیست محیطی همچون آلودگی هوا و آب و آلودگی صوتی در منطقه افزایش یافته است همچنین تولید میزان زباله افزایش یافته است، افزایش سرانه آب مصرفی، از بین رفتن اراضی زراعی، آسیب رسانی به مناظر زیبای روستاها، افزایش ترافیک و افزایش آلودگی منابع آب از دیگر پیامدهای زیست محیطی در روستاهای لاهیجان بخاطر ایجاد خانه های دوم و ورود گردشگران می

باشد. همچنین توسعه گردشگری به طور فزاینده‌ای به صورت یک نوشدارو افزایش دهنده توان اقتصادی به حساب می‌آید. با این وجود اگر گردشگری روستایی به نحوی مناسب برنامه ریزی و مدیریت شود، می‌تواند خالق یا محرک فرایند توسعه در نواحی روستایی و نیز پایداری جوامع محلی در کلیه شاخص‌ها باشد. در روستاهای بخش لاهیجان پیامدهای اقتصادی گردشگری، ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد، سرمایه‌گذاری مجدد زیرساخت‌های تولید، کاهش فقر و افزایش رفاه زندگی، افزایش قیمت زمین و افزایش هزینه‌های زندگی برای ساکنان روستاها را می‌توان نام برد.

امروزه صنعت گردشگری یکی از بزرگترین منابع درآمدی بسیاری از کشورها به حساب می‌آید اما گردشگری از نظر ماهوی قبل از آنکه به عنوان پدیده‌ای اقتصادی مطرح باشد، امری فرهنگی است و فرهنگ به عنوان جاذبه اصلی گردشگری محسوب می‌شود. با توجه به آسیب‌پذیری و شکنندگی خاص میراث فرهنگی، توسعه گردشگری در مواردی می‌تواند موجب صدمه دیدن الگوهای فرهنگی بومی گردد. این امر در رابطه با گردشگری روستایی، که از جمله گزینه‌های مطرح و مهم برای کمک به توسعه اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی است، از حساسیت و اهمیت بیشتری برخوردار است. در روستاهای لاهیجان تا افزایش خانه‌های دوم و رونق گردشگری دارای پیامدهای مثبت مثل مصرف‌گرایی و الگوبرداری، جلوگیری از مهاجرت به شهرها، تبادل فرهنگی و تعاملات بین مردم، افزایش میزان فرهنگ استفاده از اوقات فراغت و فضاهای تفریحی و اثرات منفی چون افزایش رفت و آمدهای ناشناس و افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی بوده است.

توسعه گردشگری به طور فزاینده‌ای به صورت یک نوشدارو افزایش دهنده توان اقتصادی به حساب می‌آید. با این وجود اگر گردشگری روستایی به نحوی مناسب برنامه ریزی و مدیریت شود، می‌تواند خالق یا محرک فرایند توسعه در نواحی روستایی و نیز پایداری جوامع محلی در کلیه شاخص‌ها باشد. در روستاهای بخش لاهیجان پیامدهای اقتصادی گردشگری، ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد، سرمایه‌گذاری مجدد زیرساخت‌های تولید، کاهش فقر و افزایش رفاه زندگی، افزایش قیمت زمین و افزایش هزینه‌های زندگی برای ساکنان روستاها را می‌توان نام برد.

تغییرات کالبدی-فضایی و ویژگی‌های فیزیکی، چشم‌انداز ظاهری سواحل و فضاهای حاشیه‌ای و پسرانه‌ای یکی دیگر از نتایج توسعه گردشگری و افزایش خانه‌های دوم است. یکی دیگر از آسیب‌های توسعه گردشگری روستایی، تغییر کاربری اراضی به صورت خانه دوم است که بازتاب عمده‌ای در چشم‌انداز، کالبد و فضای حاکم بر روستا داشته است. پیامدهای کالبدی-فضایی نشان داد که ساخت و ساز منظر طبیعی روستاها را برهم زده است. تعداد خانه‌های در اراضی زراعی و بافت مسکونی تقریباً برابر می‌باشد. تعداد خانه‌های دو طبقه و بالاتر بیشتر از خانه‌های ویلایی می‌باشد. تعداد خانه‌های دوم مربوط به افراد غیربومی بیشتر از افراد بومی می‌باشد.

امروزه صنعت گردشگری یکی از بزرگترین منابع درآمدی بسیاری از کشورها به حساب می‌آید اما گردشگری از نظر ماهوی قبل از آنکه به عنوان پدیده‌ای اقتصادی مطرح باشد، امری فرهنگی است و فرهنگ به عنوان جاذبه اصلی گردشگری محسوب می‌شود. با توجه به آسیب‌پذیری و شکنندگی خاص میراث فرهنگی، توسعه گردشگری در مواردی می‌تواند موجب صدمه دیدن الگوهای فرهنگی بومی گردد. این امر در رابطه با گردشگری روستایی، که از جمله گزینه‌های مطرح و مهم برای کمک به توسعه اجتماعی و اقتصادی جوامع روستایی است، از حساسیت و

اهمیت بیشتری برخوردار است. در روستاهای لاهیجان تا افزایش خانه های دوم و رونق گردشگری دارای پیامدهای مثبت مثل مصرف گرایی و الگوبرداری، جلوگیری از مهاجرت به شهرها، تبادل فرهنگی و تعاملات بین مردم، افزایش میزان فرهنگ استفاده از اوقات فراغت و فضاهای تفریحی و اثرات منفی چون افزایش رفت و آمدهای ناشناس و افزایش ناهنجاری های اجتماعی بوده است.

تغییرات کالبدی-فضایی و ویژگی های فیزیکی، چشم انداز ظاهری سواحل و فضاهای حاشیه ای و پسرانه ای یکی دیگر از نتایج توسعه گردشگری و افزایش خانه های دوم است. یکی دیگر از آسیب های توسعه گردشگری روستایی، تغییر کاربری اراضی به صورت خانه دوم است که بازتاب عمدهای در چشم انداز، کالبد و فضای حاکم بر روستا داشته است. پیامدهای کالبدی- فضایی نشان داد که ساخت وساز منظر طبیعی روستاها را برهم زده است. تعداد خانه های در اراضی زراعی و بافت مسکونی تقریباً برابر می باشد. تعداد خانه های دو طبقه و بالاتر بیشتر از خانه های ویلایی می باشد. تعداد خانه های دوم مربوط به افراد غیربومی بیشتر از افراد بومی می باشد.

منابع

- ابراهیمیان، مهرداد؛ حاتمی خانقاهی، توحید و جهان زمین، یوسف (۱۳۹۹). تحلیل تطبیقی عوامل موثر بر کالبد خانه های دوم گردشگری از منظر جامعه ی محلی و گردشگران (نمونه موردی: روستای حیران شهرستان آستارا)، مسکن و محیط روستا، دوره ۳۹، شماره ۱۶۹: ۱۶-۳.
- آقاجانی، محمد؛ زندوی، مجدالدین؛ عطایی، علی (۱۳۹۳)، نقش گردشگری در تغییر کارکرد روستاها با تأکید بر شاخص های پایداری نمونه موردی: روستاهای ارباکله و لرسانور شهرستان رامسر، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، شماره ۱۱، صص ۲۲-۷.
- آمار، تیمور. (۱۳۹۲)، آسیب شناسی توسعه گردشگری در سکونتگاههای روستایی استان گیلان مورد: دهستان دیلمان، شهرستان سیاهکل، فصلنامه اقتصاد و فضا و توسعه روستایی، سال دوم، شماره ۱، صص ۱۹۲-۱۷۱.
- امینی، عباس؛ زیدی، زهرا (۱۳۹۶)، تاثیرات فرهنگی گردشگری در مناطق روستایی از دید جامعه محلی (مطالعه موردی: روستای ابیانه) فصلنامه تحقیقات جغرافیایی - دوره ۳۰، شماره ۲، صص ۳۲-۱۳.
- ایمانی، بهرام، یاری، ارسطو و اسدی زهره (۱۳۹۸)، بررسی اثرات گردشگری روستایی بر کیفیت زندگی مطالعه موردی: روستای کریک- شهرستان دنا، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۳۵، صص ۳۲۱-۳۳۴.
- بهارى، امیرعباس و دریاباری، جمال الدین و بخشنده نصرت، عباس (۱۳۹۷)، ارزیابی ظرفیت های گردشگری شهرستان رامسر از دیدگاه زیست محیطی، فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۳۰، صص ۲۶۷-۲۷۹.
- بیات، سوده، خزایی پور، مرتضی. (۱۳۹۵)، ارزش های ادراکی گردشگران روستای کویری مصر به عنوان گردشگری جامعه محور، فصلنامه اقتصاد و فضا و توسعه روستایی، سال پنجم، شماره ۴، صص ۸۱-۶۵.
- تقی زاده، ابوالقاسم، آدمی، معصومه، هاشمی امین، سمیرا، (۱۳۹۳)، ارزیابی نقش خانه های دوم در تنوع بخشی به اقتصاد روستایی (مطالعه موردی: دره ليقوان، شهرستان تبریز)، اولین کنفرانس ملی جغرافیا، گردشگری، منابع طبیعی و توسعه پایدار، تهران، موسسه ایرانیان.

- جلالیان، حمید، نامداری، فریوش، پاشازاده، اصغر (۱۳۹۴)، اثرات گردشگری روستایی بر توسعه روستای هجیج کرمانشاه، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۳۶، صص ۲۲۸-۲۰۵.
- چوبداری، سمانه، استعلاجی، علیرضا و رنجبر، محسن (۱۴۰۰)، ارائه الگوی بهینه توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری ایران مطالعه موردی: روستای فورگ در استان خراسان جنوبی، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۱۱، شماره ۳، صص ۳۶۳، ۳۸۲.
- حاتمی خانقاهی، توحید؛ وزیری، وحید و تقی زاده، مهسا(۱۳۹۹). بررسی آثار کالبدی شکل‌گیری خانه‌های دوم بر منطقه گردشگری سرعین از دیدگاه ذی‌نفعان، معماری و شهرسازی آرمان شهر، دوره ۱۳، شماره ۳۰: ۴۲-۳۱. حسام، مهدی، چراغی، مهدی، آشور، حدیثه. (۱۳۹۳)، تحلیل اثرات زیست محیطی گسترش کالبدی نواحی روستایی مطالعه موردی: روستای شاه کوه سفلی، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۴۸، صص ۷۸-۶۳.
- زرگر، اکبر، حاتمی، توحید (۱۳۹۳)، وجوه موثر بر طراحی مسکن روستایی، مسکن و محیط روستا، شماره ۱۴۸، صص ۶۲-۴۵.
- صالحی، صادق، افلاکی، زینب، موسی زاده، حسین، زنگی آبادی، زینب. (۱۳۹۵)، ارزیابی ژئوسایت‌های گردشگری با روش فاسیلوس و نیکولاس (مطالعه موردی روستاهای بخش چهاردانگه شهرستان ساری)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، دوره ۷، شماره ۲، صص ۳۱۴-۳۰۳.
- علی پور، خالد، ظاهری، محمد. (۱۳۹۶)، ایجاد خانه‌های دوم و تأثیر آن در پایداری، ناپایداری سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی شمیران (بخش رودبار قصران)، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، شماره ۵۵، صص ۱۶-۱.
- عنابتانی، علی‌اکبر. (۱۳۹۳)، تحلیل آثار تغییرات اجتماعی در زندگی روستاییان بر الگوی مسکن روستایی (مطالعه موردی: شهرستان بینالود)، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، شماره ۵، صص ۶۸-۵۷.
- عنابتانی، علی‌اکبر، کاویانی، سمیرا، جوانشیری، مهدی. (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر رواج گردشگری خانه‌های دوم بر توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی مطالعه موردی: شهرستان کلاردشت، مجله برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۷، شماره ۳، صص ۲۴-۱.
- فتحی، آمنه، مطاعی، لیلا (۱۳۹۳)، نقش مدیریت گردشگری روستایی در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستای هدف گردشگری انجاورود در شهرستان گیلان غرب)، همایش ملی توسعه پایدار روستایی در افق ۱۴۰۴، اصفهان، شرکت توسعه سازان گردشگری اصفهان.
- قادر مرزی، حامد، جمینی، داود، جمشیدی، علیرضا. (۱۳۹۴)، واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی موردی: روستای قوری قلعه، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره ۴، صص ۱۲۷-۱۱۱.
- قدیری معصوم، مجتبی، حجتی‌پور، محمد، روستا، محمدمبین (۱۳۹۳)، آسیب‌شناسی الگوی جدید مسکن روستایی از منظر توسعه پایدار (مورد: دهستان شوسف در شهرستان نهبندان)، مجله برنامه‌ریزی فضایی، دوره ۴، شماره ۳، صص ۱۴-۱.
- کریمی سلطانی، پیمان، (۱۳۹۲)، خانه‌های دوم روستایی و اثرات آنها بر توسعه روستایی، اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار، همدان، انجمن ارزیابان محیط زیست هگمتانه.

لطفی‌نیا، محمدتقی و آمار، تیمور (۱۳۹۷)، تحلیل نقش گردشگری در تحولات اقتصادی روستاهای هدف گردشگری شرق استان گیلان در دهه اخیر، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، شماره ۳۱، صص ۷۲-۹۰.

لطفی‌نیا، محمدتقی و آمار، تیمور (۱۳۹۸)، تحلیل نقش گردشگری خانه‌های دوم در تحولات زیست محیطی روستاهای هدف گردشگری شرق استان گیلان در دهه اخیر، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، شماره ۳۶، صص ۱۷۹-۱۹۳.

میرزایی، حسن، فلاح‌تبار، نصراله و استعلاجی، علیرضا (۱۳۹۷)، ارائه الگوهای بهینه توسعه گردشگری در روستاهای هدف گردشگری ایران مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان گیلان، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، شماره ۳۳، صص ۳۴۷-۳۶۲.

هادی زاده، صادق، سخایی، بهرنگ. (۱۳۹۳)، تحلیل زمینه‌های توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ساری، فصلنامه اقتصاد و فضا و توسعه روستایی، سال سوم، شماره ۲، صص ۵۳-۳۹.

یعقوبی، مهرانگیز، قرشی میناآباد، محمدباسط، مولایی هشتجین، نصراله (۱۳۹۵)، بررسی نقش گردشگری بر تغییرالگوی مسکن در نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرستان رضوانشهر)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۶، شماره ۲۴، صص ۱۸۸-۱۷۹.

Næssa ,P Xuea,J, Stefansdottira,H, Steffansenb,r, Næssa,T, Xuea, J, Stefansdottira, H, Steffansenb,R& Richardsona, T. (2019). Second home mobility, climate impacts and travel modes: Can sustainability obstacles be overcome, *Journal of Transport Geography*, 79: 1-12.

Seraphin, H. and Dosquet, F. (2020), "Mountain tourism and second home tourism as post COVID-19 lockdown placebo?", *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, Vol. 12 No. 4, pp